

BAB I

BUBUKA

1.1 Kasang Tukang Panalungtikan

Karya sastra nya éta karya seni anu digelarkeunana ngagunakeun alat basa. Minangka karya seni, warnaning karya sastra téh dicipta salawasna napak dina ngolah unsur-unsur éstétis (kaéndahan sastra). Kulantaran alatna basa, nya nu diolah ku pangarang téh sakabéh poténsi nu kapimilik ku basa, kaasup rupa-rupa fungsina atawa makéna basa.

Karya sastra mangrupa gambaran atawa tafsiran ngeunaan hiji kahirupan anu diéksprésikeun ku pangarang minangka manipéstasi tina perasaan, harepan, ide, pikiran, jeung sajabana. Dina karya sastra, manusa bisa ngarasakeun ayana kasugemaan, kabagjaan, kani'matan, hiburan inteléktual jeung spiritual anu bisa nedunan dirina kana naluri kaéndahan.

Karya sastra imajinatif kabagi kana tilu golongan, nya éta puisi, prosa, jeung drama. Anu ngabédakeun ieu golongan nya éta cara maké basana. Dina puisi unsur basa dipaké sacara maksimal pikeun meunangkeun harti, inténsitas sora tina kekecapanana. Basa puisi nya éta basa nu mibanda harti jembar tur multi ma'na.

Puisi mangrupa salah sahiji karya sastra. Dumasar kana waktu gumelarna disebut puisi buhun jeung puisi modérn. Sajak mangrupa puisi modérn, lantaran teu kauger ku patokan-patokan. Nurutkeun Iskandarwassid (1992, kc. 130), sajak téh nya éta salah sahiji wanda puisi atawa wangun ugeran anu teu (pati) kauger ku patokan wangunna.

Ditilik tina wangun eusina, sajak bisa dibédakeun antara sajak épik jeung sajak lirik. Sajak épik nya éta sajak nu ngadadarkeun carita atawa ngalalakon, sedengkeun sajak lirik nya éta sajak anu ngagambarkeun rasa panyajakna. Salian ti éta, anu témbong téh deuih sikep panyajakna téa. Dina sajak épik mah najan kumaha baé ogé si panyajakna téh kauger ku galur anu rék jadi jejer lalakonna téa. Tafsiran atawa visi pribadina téh kawatesanana ku éta jejer. Ku sabab kitu, akibatna sajak épik ogé sipatna leuwih objéktif. Sabalikna dina sajak lirik, lantaran si panyajak mibanda kabébasan anu laluasa dina napsirkeun jejer sajakna

téa, sikep atawa rasa pribadina téh bisa muncul leuwih kuat jeung leuwih tembres. Anu matak, sajak lirik mah sipatna leuwih subjéktif.

Lantaran sipatna anu leuwih subjéktif téa, sigana nyababkeun matak sajak lirik kacida réana. Umumna panyajak, narulisna téh dina wangun lirik. Komo dina mangsa-mangsa kabéhdieunakeun mah. Meureun éta téh saluyu jeung kaayaan hirup kumbuh jaman kiwari anu sipatna leuwih individualis. Anu matak tina sajak-sajak lirik bisa kaciri sajak tiap-tiap panyajak, tangtu bakal béda sok sanajan témana sarua.

Ditilik tina unsur intrinsik pangwangunna, dina puisi aya nu disebut wangun struktur jeung lapis ma'na. Aminudin (2013, kc. 136) nétélakeun yén wangun struktur puisi téh mangrupa unsur pangwangun puisi nu bisa dititénan sacara visual, éta unsur ngawengku sora, kecap, padalisan, pada, jeung tipografi. Ari lapis ma'na mangrupa unsur nu nyamuni dina struktur. Sedengkeun nurutkeun Waluyo (1987, kc. 29), puisi ditilik tina unsur pokona nya éta struktur fisik jeung struktur batin. Unsur-unsurna téh moal madeg mandiri, tapi mangrupa hiji beungkeutan (struktur) antara nu hiji jeung nu lianna. Silih lengkepan nepi kahontal totalitas ma'na nu nyamuni. Pikeun ngahontal totalitas ma'na dina ngaanalisis hiji puisi perlu ayana ulikan anu luyu.

Sajak kaasup salah sahiji karya sastra nu bisa diulik tina sagala aspék. Ngingetkeun yén sajak nya éta struktur anu disusun tina sagala unsur jeung sarana kapuitisan. Ku sabab éta, sajak moal bisa dilenyepan sagemblengna lamun henteu mikanyaho jeung sadar yén puisi mangrupa karya éstétis anu miboga ma'na jeung mibanda harti, lain mangrupa hal anu kosong tanpa ma'na. Ku sabab dina sajak réa kekecapan anu mibanda harti konotatif, perlu ayana ulikan anu leuwih jembar, salah sahijina ulikan stilistika.

Satoto (2012, kc. 35) nétélakeun yén '*style*', '*stail*' atawa '*gaya*' nya éta cara has nu digunakeun ku pangarang pikeun ngadadarkeun wawasan tur ngedalkeun eusining batinna kalawan mibanda harti. Cara ngébréhkeunana bisa ngawengku sawatara aspék kabasaan: diksi, ngagunakeun basa injeuman (*kias*), basa *figura* (*figurative language*), struktur kalimah, wangun-wangun wacana, jeung sarana rétorika séjénna.

Nurutkeun Satoto (2012, kc. 35-36) istilah ‘stail’ atawa ‘gaya’ dina harti nu leuwih lega, ngawengku: (1) kelompok pangarang (misalna dina sastra Indonesia: aya gaya Angkatan 20, Angkatan 30, Angkatan 45, Angkatan 50, Angkatan 66, Angkatan 70, Angkatan 80, Angkatan 90, Angkatan Repormasi, jst); (2) hiji bangsa nu tangtu (misalna: gaya pangarang urang Inggris leuwih nekenkeun kana ‘*understatement*’; urang Italy leuwih resep kana hal-hal anu mibanda sipat ‘*superlative*’); jeung (3) bisa ogé mangrupa gaya hiji periode nu tangtu, misalna: gaya Barok, gaya Romantik jst.

Dina sastra Sunda, utamana sajak, tinangtu pangarang nu hiji jeung nu séjénna mibanda kaunikan jeung gaya has séwang-séwangan. Dumasar sajarahna, ti mimiti gelar tug nepi ka kiwari can aya panalungtikan anu leuwih nekenkeun ulikan kana periode sajak, utamana sajak periode taun 2000-an. Sajak nu medal mangsa periode taun 2000-an masih didominasi ku pangarang kahot. Para inohong anu geus ancrub dina dunya sastra, kayaning Abdullah Mustappa, Dedy Windyagiri, Ajip Rosidi, Etti R.S., Godi Suwarna, Hadi AKS, jeung sajabana. Sedengkeun para nonoman diantarana Chyé Rétyy Isnéndés, Deni A. Fajar, Rosyid E. Abby, jst.

Patali jeung widang atikan, dina sajak réa ajén-ajén anu nyangkaruk. Luyu jeung hakékat élmu pangaweruh saperti étika, ajén kamanusaan, silih hargaan jeung sasama, nyaah kana lingkungan sabudeureunana, jeung sajabana. Ku kituna perlu ayana hiji panalungtikan anu leuwih nekenkeun kana widang éta, salah sahijina nya éta etnopedagogi. Ulikan etnopedagogi leuwih museur kana ulikan karakter pikeun leuwih ngahargaan kana ajén-ajén kabudayaan (*kearifan lokal*).

Panalungtikan ngeunaan gaya basa tinangtu geus réa pisan, utamana dina wangun skripsi, diantarana waé:

1. “Gaya Basa dina Kumpulan Sajak *Kembang Katiga* Karya Wahyu Wibisana pikeun Milih Bahan Pangajaran Aprésiasi Satra di Sakola” ku Dewi Sukmawati taun 2005;
2. “Gaya Basa dina Kumpulan Carpon *Oknum* Karya Hadi AKS pikeun Bahan Pangajaran Basa Sunda di SMP” ku Syamsudin taun 2005;

3. “Gaya Basa dina Kumpulan Sajak *Lagu Hujan Silantang* Karya Etty R.S.” ku Hari Ramdani taun 2005;
4. “Gaya Basa jeung Purwakanti dina *Surat Cinta Pangarang Sunda* nu Dikumpulkeun ku Paguyuban Panglawungan Sastra Sunda” ku Elis Listiani Salim taun 2006;
5. Gaya Basa dina Novel *Puputon* karya Aam Amalia” ku Widya Nur Fajrin taun 2009;
6. “Gaya Basa dina Novel *Pangantén* karya Deden Abdul Azis” ku Roni Suryana Saputra taun 2005.

Dina sawatara conto di luhur bisa katitén yén panalungtikan dina ulikan gaya basa tinangtu euyeub pisan, utamana dina widang skripsi sedengkeun dina widang tesis mah can aya. Pon kitu deui dina ulikan etnopédagogi, masih jarang nu nalungtikna. Nepi ka kiwari can aya panalungtikan dina widang skripsi, dina tesis gé kakara aya nu nalungtik saurang, nya éta:

1. “Ajén-ajén Etnopedagogi dina Dongéng di Kota Tasikmalaya” ku Wiwin Widaniawati taun 2011.

Ku kituna, perlu ayana panalungtikan sajak sacara leuwih gembleng. Dumasar kana éta hal, nu nyusun nyokot judul “Kajian Struktural, Stilistika, jeung Etnopedagogi dina Kumpulan Sajak Periode Taun 2000-an”.

1.2 Watesan jeung Rumusan Masalah

1.2.1 Watesan Masalah

Kajian sastra (puisi, prosa, jeung drama) téh kacida legana, mangka diperlukeun hiji watesan masalah sangkan ieu panalungtikan henteu lega teuing ambahanna tur ieu panalungtikan anu dilaksanakeun téh bisa museur. Ku sabab kitu ieu panalungtikan baris diwatesanan ngan saukur ngaanalisis struktur batin sajak (nu ngawengku tema, nada, rasa, jeung amanat), kajian stilistika, jeung ajén etnopedagogi.

1.2.2 Rumusan Masalah

Dumasar kana kasang tukang jeung watesan masalah di luhur, ieu masalah téh dipertélakeun dina wangun patalékan, nya éta:

- 1) Kumaha struktur batin nu ngawengku téma, nada, rasa, jeung amanat nu aya dina buku kumpulan Sajak Periode Taun 2000-an?
- 2) Unsur stilistika anu kumaha nu aya dina buku kumpulan Sajak Periode Taun 2000-an?
- 3) Ajén etnopedagogi naon baé nu aya dina buku kumpulan sajak Periode Taun 2000-an?

1.3 Tujuan Panalungtikan

Tujuan dina ieu panalungtikan ngawengku tujuan umum jeung tujuan husus, nya éta sakumaha anu dipedar di handap.

1.3.1 Tujuan Umum

Luyu jeung masalah anu dipedar di luhur, tujuan umum dina ieu panalungtikan téh nya éta pikeun nambahan référénsi kajian sastra Sunda utamana sajak.

1.3.2 Tujuan Husus

Sacara husus ieu panalungtikan miboga tujuan pikeun ngadéskripsikeun:

- 1) Struktur batin nu ngawengku téma, nada, rasa, jeung amanat nu aya dina buku kumpulan Sajak Periode Taun 2000-an.
- 2) Unsur stilistika nu aya dina buku kumpulan Sajak Periode Taun 2000-an.
- 3) Ajén etnopedagogi nu aya dina buku kumpulan Sajak Periode Taun 2000-an.

1.4 Manfaat Panalungtikan

Mangpaat tina ieu panalungtikan ngawengku mangpaat téoritis jeung mangpaat praktis, sakumaha anu dipedar ieu di handap.

1.4.1 Mangpaat Téoritis

Sacara téoritis, ieu panalungtikan téh dipiharep bisa:

- 1) Ngabeungharan pangaweruh perkara ulikan sastra Sunda, utamana dina wengkuan tiori-tiori struktural, stilistika, jeung kajian etnopedagogi.
- 2) Aplikasi ulikan sastra pikeun bahan pangajaran aprésiasi sastra Sunda.

1.4.2 Mangpaat Praktis

Ieu panalungtikan miboga mangpaat praktis, diantarana:

- 1) Pikeun Panalungtik
Nambahan pangalaman dina prosés panalungtikan sastra, utamana dina karya sastra wangun sajak.
- 2) Pikeun Pangajaran
Nambahan pangdeudeul ulikan, utamana ulikan sajak dina pangajaran aprésiasi sastra.
- 3) Pikeun Sakola
Ku ayana ieu panalungtikan, dipiharep bisa nambahan référénsi kajian, utamana dina pangajaran sastra di sakola.

1.5 Raraga Tulisan

Hasil ieu panalungtikan disusun dina karya tulis anu ngawengku genep bab, anu sistematikana ieu di handap:

BAB I BUBUKA

Dina Bab I didéskripsikeun bubuka nu ngawengku kasang tukang tina masalah anu ditalungtik, watesan jeung rumusan masalah, tujuan panalungtikan (anu ngawengku tujuan umum jeung tujuan husus), mangpaat panalungtikan (anu ngawengku mangpaat téoritis jeung mangpaat praktis), sarta raraga tulisan dina ieu tesis.

BAB II KAJIAN PUSTAKA

Dina Bab II didéskripsikeun rupaning tatapakan téori nu ngawengku tiori sajak, struktural-stilistika, etnopedagogi, jeung biografi pangarang.

BAB III MÉTODOLOGI PANALUNGTIKAN

Dina Bab III didéskripsikeun ngeunaan métodologi anu digunakeun dina ieu panalungtikan, boh jenis métode panalungtikan boh cara prak-prakan ngolah data tina hasil panalungtikan, sumber data anu digunakeun dina panalungtikan, desain panalungtikan, téhnik panalungtikan, instrumén panalungtikan, sarta wangenan operasional.

BAB IV DESKRIPSI ANALISIS HASIL PANALUNGTIKAN

Dina Bab IV didéskripsikeun ngeunaan hasil panalungtikan anu ngawengku prak-prakana panalungtikan, analisis data hasil panalungtikan, jeung impleméntasi hasil panalungtikan pikeun bahan ajar aprésiasi sastra.

BAB V KACINDEKAN JEUNG SARAN

Dina Bab V didéskripsikeun ngeunaan kacindekan tina hasil panalungtikan, sarta saran atawa rékoméndasi-rékoméndasi pikeun panalungtikan anu dilaksanakeun sabada ieu panalungtikan.